



Commissie voor de
milieueffectrapportage

Kavelbesluiten I en II offshore windenergie windparken Borssele

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

13 oktober 2015 / projectnummer 2965



1. Oordeel over het MER

De Wet windenergie op zee maakt opschaling van windenergie op zee mogelijk en introduceert het zogenaamde 'kavelbesluit'. In een kavelbesluit wordt bepaald waar en onder welke voorwaarden een windpark op zee gerealiseerd mag worden. Op basis van een tender wordt vervolgens bepaald welke partij in aanmerking komt voor de subsidie, en de vergunning krijgt voor het realiseren van een windpark. Om het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de kavelbesluiten I en II Borssele wordt de m.e.r.-procedure doorlopen en zijn Milieueffectrapporten (MER'en) opgesteld. Een Passende beoordeling maakt deel uit van beide MER'en.

De Commissie voor de m.e.r.¹ is van oordeel dat alle informatie in beide MER'en aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven in de besluitvorming over de kavelbesluiten.

In beide MER'en is de bandbreedte onderzocht waarbinnen verschillende windturbineopstellingen en -types gerealiseerd kunnen worden. Daaruit blijkt dat door het voornemen afzonderlijk of in combinatie met andere projecten in de zuidelijke Noordzee zonder nadere mitigerende maatregelen onaanvaardbare effecten kunnen optreden op bruinvissen, zeehonden, vissen, vogels en vleermuizen. Op die reden zijn in de ontwerp-kavelbesluiten mitigerende maatregelen opgenomen, waaronder:

- het beperken van onderwatergeluid bij het heien met monopiles;
- beperkingen in de bandbreedte aan op te wekken vermogen;
- het beperken van de rotoromwentelingen bij specifieke weersomstandigheden met vogel- en vleermuizentrek.

De Commissie acht in beide MER'en voldoende onderbouwd dat met de mitigerende maatregelen en voorschriften die zijn opgenomen in de ontwerp-kavelbesluiten onaanvaardbare effecten worden voorkomen.

In hoofdstuk 2 worden aanbevelingen gedaan om de kwaliteit van de verdere besluitvorming over de kavels I en II te verbeteren. Tenslotte worden in hoofdstuk 3 aanbevelingen gedaan voor toekomstige MER'en met betrekking tot windenergie op zee.

2. Aanbevelingen voor verdere besluitvorming

De Commissie wil met onderstaande opmerkingen en aanbevelingen een bijdrage leveren aan de kwaliteit van verdere besluitvorming over de kavelbesluiten.

¹ De samenstelling van de werkgroep van de Commissie m.e.r., haar werkwijze en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. Projectgegevens en bijbehorende stukken, voor zover digitaal beschikbaar, zijn ook te vinden via www.commissiemer.nl onder 'Advisering' of door in het zoekvak het projectnummer 2965 in te vullen.

2.1 Effecten op natuur

2.1.1 Zeezoogdieren

De Commissie is positief over de gekozen benadering voor de effectbepaling en -beoordeling voor zeezoogdieren: enerzijds wordt verstoring modelmatig vertaald in termen van populatiereductie, anderzijds wordt ook een norm gehanteerd voor het aantal slachtoffers dat geaccepteerd wordt. Hoewel hierbij nog kanttekeningen kunnen worden geplaatst is dit de eerste keer dat een MER voor deze benadering kiest.

ASCOBANS heeft als interim-doel de bruinvispopulatie op minimaal 80% van de draagkracht te brengen en te houden. Deze populatieomvang is daarbij niet nader gedefinieerd. Het KEC gaat bij de draagkracht uit van de omvang van de huidige populatie. Niet helder is of de interpretatie van het ASCOBANS-criterium (minimaal 80% behoud) ook houdbaar is voor soorten die in een (matig) ongunstige staat van instandhouding verkeren, zoals in het geval bij de Bruinvis.² Om deze reden hanteert het MER in het Addendum het uitgangspunt dat als gevolg van de aanleg van 10 offshore windparken de sterfte niet boven 5% uitkomt. Uit de kamerbrief over de implementatie van het bruinvisbeschermingsplan van 29 mei 2013 begrijpt de Commissie dat inmiddels opgestart onderzoek nader inzicht zal geven in de ecologische veerkracht van de bruinvispopulatie.

2.1.2 Vogels

In beide MER'en – inclusief soortentoets, Passende beoordeling en Kader Ecologie en Cumulatie (KEC) – is veel informatie opgenomen over de gevolgen van de kavelbesluiten voor vogels en hun leefgebieden. Deze informatie omvat ook waardevolle recente onderzoeksgegevens, zoals op basis van satellietonderzoek verkregen informatie over foerageervluchten van zee- en kustbroedvogels. Deze gegevens hebben bijgedragen aan een robuuste ecologische effectbeschrijving en -beoordeling.

De informatie over de gevolgen van de kavelbesluiten voor vogels en hun leefgebieden acht de commissie correct weergegeven. Ten aanzien van de eindafweging (hoofdstuk 13) wijst de Commissie op één inconsequentie. Deze heeft betrekking op de (noodzaak tot) mitigatie van cumulatieve gevolgen voor 'grote meeuwen'.³ In het KEC wordt gesteld dat de effecten

² De in 2010 vastgestelde matig ongunstige staat van instandhouding van de bruinvis hangt samen met de veronderstelde onevenwichtige populatieopbouw en de onzekerheid in hoeverre het recente herstel van de aantallen in de Nederlandse wateren blijvend is. Het Bruinvisbeschermingsplan doet aanbevelingen om door middel van aanvullende monitoring en onderzoek meer inzicht te krijgen in de verspreiding en ontwikkeling van de populatie teneinde het oordeel over de populatie bruinvis beter te kunnen vaststellen. Deze aanbevelingen worden nu uitgevoerd.

³ Kleine Mantelmeeuw, Zilvermeeuw en Grote Mantelmeeuw worden geschaard onder de noemer 'grote meeuwen'. De potentiële conflicten tussen windparken en meeuwen zijn goed uitgelegd in het MER en onderliggende rapporten. Voor een goed begrip over de noodzaak van mitigatie vat de Commissie het dilemma kort samen. Grote meeuwen gaan pas na enkele jaren broeden en hebben een lage reproductie (ca. 0,5 vliegvlug jong/paar/jaar). Dit kan uit omdat grote meeuwen lang leven en bijgevolg een lage jaarlijkse natuurlijke sterfte hebben. Indien de additionele sterfte onder volwassen vogels, het 'broedkapitaal', door aanvaringen met windturbines te hoog wordt kan dit (zonder mitigatie) door de lage reproductie mogelijk niet gecompenseerd worden, waardoor populaties in omvang kunnen afnemen.

ook op populaties buiten het Nederlands grondgebied gezien moeten worden.⁴ Dat is in het MER ook gebeurd. In hoofdstuk 13 wordt evenwel vermeld dat alleen voor de Zilvermeeuw mitigerende maatregelen worden getroffen. De Commissie mist daarvoor de motivatie terwijl toetsing aan de PBR-norm⁵ voor de zuidelijke Noordzee uitwijst dat in cumulatie schadelijke gevolgen voor populaties van grote meeuwen niet (geheel) zijn uit te sluiten⁶. In de praktijk blijft dit zonder gevolgen omdat alle grote meeuwensoorten kunnen profiteren van de in het Addendum genoemde maatregelen om te komen tot acceptabele grenzen voor vogels.

- De Commissie adviseert om, tegen de achtergrond van het bovenstaande, de afweziging voor maatregelen om te komen tot acceptabele grenzen voor vogels (grote meeuwen) in de besluitvorming nader te verduidelijken.⁷

2.2 Effecten inrichting kavels

In beide MER'en is aandacht besteed aan de keuze voor 1400 (tot maximaal 1520) MW aan windvermogen binnen alle kavels van Borssele. Bepalend daarbij zijn het totale beschikbare netto oppervlak (240 km² van de 344 km² bruto) en een gemiddelde vermogensdichtheid van 6 MW/km². Dit laat naar het oordeel van de Commissie weliswaar ruimte aan toekomstige ontwikkelaars om de kavels zo veel mogelijk naar eigen inzicht te kunnen vullen maar heeft als gevolg dat een deel van de kavels in beginsel onbebouwd kan blijven bij (aanzienlijk) hogere dichtheden. Dit zou kunnen leiden tot suboptimaal gebruik van de Noordzee voor windenergie.⁸

De economische onderbouwing van de keuze voor 1400 MW vermogen steunt op het feit dat bij plaatsing van 700 MW in kavel I en II elders – mogelijk op duurdere en verder weg gelegen locaties – extra windvermogen noodzakelijk zal zijn.⁹ De Commissie mist echter bij de analyse van 2100 MW potentieel windvermogen (nadeel van minstens 4% hogere kWh-prijs door parkeffecten en extra onderhoud) het argument in het voordeel van een groter vermogen, te weten het vervallen van duurdere opwekking van elektriciteit elders (bijv. gemiddeld +0.8 cent/kWh in IJmuiden Ver).¹⁰

- De Commissie adviseert bij de verdere besluitvorming over de kavels I en II bovengenoemd voordeel van een groter vermogen te betrekken, te weten het vervallen van duurdere opwekking van elektriciteit elders.

⁴ Zie § 2.5 (Juridische en ecologische benadering) van het KEC (<http://www.noordzeeloket.nl/functies-en-gebruik/wind-energie/ecologie/>).

⁵ De Potential Biological Removal (PBR) is een maat voor het aantal exemplaren van een soort dat jaarlijks 'extra' aan de populatie onttrokken kan worden door cumulatieve effecten zonder dat die populatie achteruit gaat. Informatie over sterfte, reproductie, populatieomvang en populatietrends is in deze maat verdisconteerd.

⁶ In de Passende beoordeling (waar ook in het addendum naar wordt verwezen) staat op pag. 56 dat in het traject voor de kavelbesluiten voor windenergiegebied Borssele dat 'besloten is' om de cumulatieve effecten uitsluitend te beschouwen binnen de Nederlandse Noordzee.

⁷ Dit is ook nodig om de getroffen mitigerende maatregelen te kunnen evalueren en eventueel bij te stellen. Vogelbescherming Nederland en Stichting De Noordzee wijzen daar in hun gezamenlijke reactie ook op, met het oog op soorten die een relatief groot risico lopen (grote meeuwen en eventueel Jan van Gent).

⁸ Overigens ontstaat hiermee wel ruimte de wederzijdse windafvang met de windparken in België te verminderen.

⁹ Zie pagina 80 van het MER

¹⁰ ECN-N--14-029; notitie *Update kosten windenergie op zee, fase II (openbaar)* d.d. 15 oktober 2014.

2.3 Effecten op scheepvaartveiligheid

2.3.1 (Cumulatieve) overlijdensrisico

Het Handboek risicozonering windturbines biedt een praktijkrichtlijn om een kwantitatieve analyse van de risico's van windturbines op de omgeving op een eenduidige en consistente wijze te kunnen uitvoeren. Hoewel in dit Handboek uitsluitend gesproken wordt over windturbines op land kan deze in principe ook gebruikt worden voor windturbines op zee, met de kanttekening dat de in het Handboek genoemde norm voor het overlijdensrisico alleen gerelateerd is aan het risico van falen van de rotorbladen, waar op zee sprake zal zijn van een extra risico geïntroduceerd door de kans op aanvaring/aandrijving. De Commissie acht het, op basis van de in de Marin-studie gepresenteerde informatie over het gemiddeld aantal doden per jaar, niet uitgesloten dat bij volledige realisatie van de kavels I tot en met IV de norm voor het overlijdensrisico welke is opgenomen in het Handboek wordt overschreden.¹¹ Dit is naar verwachting niet het geval bij realisering van de kavels I en II. De Commissie adviseert:

- Ten behoeve van de besluitvorming over de kavels III en IV genoemd cumulatieve overlijdensrisico te kwantificeren. Zet het risico af tegen de norm voor het overlijdensrisico opgenomen in het Handboek risicozonering windturbines.
- Na te gaan of in het Handboek risicozonering windturbines een apart hoofdstuk kan of moet worden opgenomen over de (cumulatieve) overlijdensrisico's met betrekking tot windturbines op zee. Beschouw daarbij, naast de risico's verbonden aan het falen van rotorbladen, ook de risico's verbonden aan aanvaring/aandrijving van schepen.

2.3.2 Gevolgen openstelling schepen tot 24 meter

In de ontwerp-kavelbesluiten is aangegeven dat de kans op aanvaring/aandrijving van schepen tot 24 meter verwaarloosbaar klein is. In de studie van Marin is echter aangegeven dat bij openstelling de kans op aanvaring/aandrijving voor dit soort schepen (met name recreatieschepen) vrij aanzienlijk is. Op basis hiervan acht de Commissie de kans reëel dat een dergelijke botsing ook leidt tot zinken, ernstig letsel en mogelijk overlijden.¹² Daarbij is onduidelijk of voldaan kan worden aan de norm voor het overlijdensrisico zoals genoemd in het Handboek risicozonering windturbines. In de kavelbesluiten wordt nog niet vastgelegd of de windparken worden opengesteld voor schepen tot 24 meter. Dit zal later gebeuren bij de besluitvorming over het Tweede Nationaal Waterplan (NWP2).

¹¹ Het gemiddeld aantal doden per jaar ten gevolge van aanvaring/aandrijving wordt in bijlage 6 van beide MER'en (Marin-studie) berekend voor de situatie met 3MW-turbines en zonder openstelling voor kavel I op $0,38 \times 10^{-3}$ en voor kavel II op $1,33 \times 10^{-3}$, in totaal dus $1,7 \times 10^{-3}$. Indien voor kavel III en IV soortgelijke getallen worden gevonden voldoet het cumulatieve effect van Borssele niet aan de norm voor het maatschappelijk risico zoals opgenomen in het Handboek risicozonering windturbines.

¹² Uit bijlage 11 van beide MER'en (Marin-studie Doorvaart en corridor) volgt voor scenario A (alleen doorvaart) een toename van het gemiddeld aantal doden per jaar van $1,95 \times 10^{-3}$ (tabel B1-10). Dit betreft het totaal voor de kavels 1 tot en met 4. De Commissie merkt op dat dit alleen het effect van 'gondel op schip' betreft en niet de gevolgen van een gezonken schip of het falen van rotorbladen. Het aandeel van niet-routegebonden schepen bedraagt $0,002 \times 10^{-3}$ wat onwaarschijnlijk laag lijkt gezien het geschatte aantal aanvaringen/aandrijvingen in bijlage 6 (paragraaf 4.8.3) van 0,128/jaar. Bijvoorbeeld uitgaande dat 1 op de 10 aanvaringen/aandrijvingen een dodelijk slachtoffer geeft, bedraagt het gemiddeld aantal doden per jaar $1,28 \times 10^{-3}$, dus ca 500 maal hoger dan aangegeven in tabel B1-10.

- De Commissie acht het voor de besluitvorming aangaande het al dan niet openstellen van de windparken voor schepen tot 24 meter van belang om de kans op aanvaring/aandrijving en het overlijdensrisico te bepalen en mee te wegen bij de beoordeling van de gevolgen voor de scheepvaartveiligheid. Neem in de berekening de kans op aanvaring/aandrijving bij slecht weer mee, alsmede het effect van falen van rotorbladen.

3. Aanbevelingen voor toekomstige MER'en

De Commissie wil met onderstaande opmerkingen en aanbevelingen een bijdrage leveren aan de kwaliteit van toekomstige MER'en over windenergie op zee.

3.1 Algemeen

De Commissie adviseert in toekomstige MER'en de informatie eenduidiger te presenteren, bijvoorbeeld door integratie van informatie die nu verspreid in onderhavige MER'en aanwezig is in samenvatting, hoofdrapport, bijlagen en addenda.

3.2 Effecten op natuur

3.2.1 Zeezoogdieren

In beide MER'en is het aantal verstoorde bruinvissen en zeehonden bij herhaling onjuist weergegeven.¹³ Dit komt de toegankelijkheid van de informatie niet ten goede. De Commissie adviseert in toekomstige MER'en deze aantallen consistent te presenteren. Voor de uiteindelijke effectbepaling en -beoordeling is overigens wel van de juiste maximaantallen uitgegaan.

De Commissie onderstreept de gemelde urgentie te komen tot een verbetering van het model voor de dichtheid van zeehonden in de Noordzee aan de hand van zendergegevens.

In beide MER'en is gesteld dat de effecten van seismisch onderzoek ten behoeve van de windparken niet beoordeeld hoeft te worden omdat dit onderzoek reeds heeft plaatsgevonden. Seismisch onderzoek kan in beginsel echter via cumulatie in de tijd leiden tot extra verstoring. De Commissie adviseert ten behoeve van toekomstige MER'en te onderzoeken hoe groot dit extra versturende effect kan zijn.

¹³ Zo is bijvoorbeeld op p 170 aangegeven dat de hoogste aantallen in juli voorkomen, terwijl dit in werkelijkheid in het voorjaar is. Het aantal verstoorde dieren wordt in de tekst en tabellen vaak gepresenteerd zonder tijdseenheid en soms 'per seizoen', terwijl het gaat om de aantallen per heidag. Daardoor kan de indruk ontstaan dat het effect van verstoring veel kleiner is dan in werkelijkheid. Zo wordt bij zeehonden gesuggereerd dat het aantal verstoorde dieren slechts ongeveer 5 is (tabel 3.6 in Heinis, 2005), terwijl bij alternatief 2 het aantal in beginsel $4 \times 117 = 468$ kan bedragen, bijna 5% van de Nederlandse populatie. Dat laatste wordt dan wel weer bevestigd met de informatie in hoofdstuk 4.3, maar uit onderdelen van de tekst kunnen zo toch verkeerd worden begrepen.

3.2.2 Vissen

De Commissie onderschrijft de conclusie dat met de in het ontwerp-kavelbesluit opgenomen mitigerende maatregelen onaanvaardbare effecten op vissen zijn uit te sluiten. De beschrijving van de effecten kan in toekomstige MER'en echter verbeterd worden, bijvoorbeeld door nader te onderbouwen of in perspectief te plaatsen dat:

- alle (soorten) vissen snel genoeg kunnen zwemmen om permanente gehoorbeschadiging (PTS) te voorkomen;
- geen effecten optreden bij vissoorten zonder zwemblaas. Ook deze vissen hebben een lever en nieren en het MER geeft aan dat deze organen beschadigd kunnen worden door sterk geluid;
- een eventuele afname van het doorzicht geheel gecompenseerd kan worden door het waarnemen van trillingen.
- het aannemelijk is dat alle vissen ruimtelijk homogeen verdeeld voorkomen in de Noordzee. Dit lijkt niet realistisch.

3.2.3 Benthos

De Commissie onderschrijft de conclusie dat de effecten op benthos naar verwachting beperkt zijn. De beschrijving van deze effecten kan echter verbeterd worden door in toekomstige MER'en een beschrijving op te nemen van de dynamiek van zandbanken en megaribbels (e.g. Vanosmael et al. 1982)¹⁴. Ook zou de beschrijving van de morfologie en sedimentologie gepresenteerd kunnen worden vóórdát de ecologie wordt behandeld omdat het bodemleven daar grotendeels door wordt bepaald. Informatie uit het aangrenzende Belgische deel van de Noordzee zoals Van Hoey, et al. (2004)¹⁵ en Degraer et al. (2006)¹⁶ biedt daarnaast een goed beeld van het bodemleven op locaties zoals in het projectgebied.

3.2.4 Natuur Netwerk Nederland (voorheen EHS)

In de samenvatting van beide MER'en is ten onrechte aangegeven dat de bepalingen ten aanzien van de EHS niet van toepassing zijn, aangezien deze niet zouden gelden buiten de 12-mijlszone. De Commissie wijst erop dat het Natuurnetwerk Nederland zich uitstrekt tot de gehele EEZ. Dit wordt ook bevestigd in bijlage 2 van beide MER'en. Daarin wordt overigens terecht geconcludeerd dat de windparken geen afbreuk doen aan het NNN.

3.3 Effecten op scheepvaartveiligheid

In beide MER'en is de kans op aanvaring/aandrijving bepaald voor een gebied met daarbij een deel van de route naar/van Rotterdam en van de doorgaande Noord-Zuid-route. De

¹⁴ Vanosmael, C., K.A. Willems, D. Claeys, M. Vincx & C. Heip 1982. Macrobenthos of a sublittoral sandbank in the Southern Bight of the North Sea. *J. mar. biol. Ass. U.K.* 62: 521-534.

¹⁵ Van Hoey, G., S. Degraer & M. Vincx 2004. Macrobenthic community structure of soft-bottom sediments at the Belgian Continental Shelf. *Estuarine, Coastal and Shelf Science* 59: 599-613.

¹⁶ Degraer, S., H. Hillewaert, J. Wittoeck, K. Hostens, W. Appeltans, J. Mees, K. Cooreman, W. Vanden Berghe, T. Deprez & M. Vincx 2006. De macrobenthosatlas van het Belgisch deel van de Noordzee. Federaal Wetenschapsbeleid D/2005/1191/5. 164 pp.

Commissie verwacht echter niet dat de scheepvaartdichtheden en -bewegingen in deze routes beïnvloed zullen worden door de windparken. Voor een goede weergave van het lokale effect van de windparken op de scheepvaartveiligheid adviseert de Commissie in toekomstige MER alleen het gebied mee te nemen waar de scheepvaartdichtheden en -bewegingen direct beïnvloed worden door de windparken.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing MER

Initiatiefnemer: Ministerie van Economische Zaken en Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Bevoegd gezag: Minister van Economische Zaken, in overeenstemming met de Minister van Infrastructuur en Milieu

Besluit: Kavelbesluiten I en II windenergie bij Borssele

Categorie Besluit m.e.r.:

Het kavelbesluit nog niet opgenomen in het Besluit m.e.r.

Activiteit:

De Wet windenergie op zee maakt de opschaling van windenergie op zee mogelijk en introduceert het zogenaamde 'kavelbesluit'. In een kavelbesluit wordt bepaald waar en onder welke voorwaarden een windpark op zee gerealiseerd mag worden. Op basis van een tender wordt later bepaald welke partij in aanmerking komt voor de subsidie, en de vergunning krijgt voor het realiseren van een windpark. De milieugevolgen van het kavelbesluit worden onderzocht in een milieueffectrapport.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in Staatscourant van: 23 oktober 2014
ter inzage legging van de informatie over het voornemen: 24 oktober t/m 4 december 2014
adviesaanvraag bij de Commissie m.e.r.: 1 september 2014
advies reikwijdte en detailniveau uitgebracht: 9 december 2014
kennisgeving MER heeft niet ter inzage gelegen
aanvraag tussentijds toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 11 februari 2015
tussentijds toetsingsadvies uitgebracht: 30 april 2015
kennisgeving MER in Staatscourant van: 6 augustus 2015
ter inzage legging MER: 7 augustus tot en met 17 september 2015
aanvraag toetsingsadvies bij de Commissie m.e.r.: 3 augustus 2015
toetsingsadvies uitgebracht: 13 oktober 2015

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen bestaande uit enkele deskundigen, een voorzitter en een werkgroepsecretaris. Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

dhr. ir. P. van der Boom
dhr. dr. G.P.J. Draaijers (secretaris)
dhr. prof.ir. H. Ligteringen
dhr. dr. G.W.N.M. van Moorsel
dhr. mr. C.Th. Smit (voorzitter)
dhr. ing. R.L. Vogel

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing gaat de Commissie na of het MER voldoende juiste informatie bevat om het milieubelang volwaardig mee te kunnen wegen in het besluit. De Commissie gaat bij het

toetsen uit van de wettelijke eisen voor de inhoud van een MER, zoals aangegeven in artikel 7.7 dan wel 7.23 van de Wet milieubeheer, en van eventuele documenten over de reikwijdte en het detailniveau van het MER. Indien informatie ontbreekt, onvolledig of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij dit een essentiële tekortkoming vindt. Daarvan is sprake als aanvullende informatie in de ogen van de Commissie kan leiden tot andere afwegingen. In die gevallen adviseert de Commissie de ontbrekende informatie alsnog beschikbaar te stellen, vóór het besluit wordt genomen. Opmerkingen over niet-essentiële tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. De Commissie richt zich in het advies dus op hoofdzaken die van belang zijn voor de besluitvorming en gaat niet in op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Zie voor meer informatie over de werkwijze van de Commissie www.commissiemer.nl op de pagina *Commissie m.e.r.*

Betrokken documenten:

De Commissie heeft de volgende documenten betrokken bij haar advies:

- Milieueffectrapport kavelbesluit I windenergiegebied Borssele, Addendum bij het MER, Passende beoordeling, Grontmij, Pondera, 12 juni 2015
- Milieueffectrapport kavelbesluit II windenergiegebied Borssele, Addendum bij het MER, Passende beoordeling, Grontmij, Pondera, 12 juni 2015
- Rapport Occurrence of peaks in songbird migration at rotor heights of offshore wind farms in the southern North Sea, Bureau Waardenburg bv, 18 juni 2015
- Vastgestelde notitie reikwijdte en detailniveau, Milieueffectrapport kavelbesluiten Borssele, Ministeries van Economische Zaken en Infrastructuur en Milieu, april 2015
- Ontwerpkavelbesluit I windenergiegebied Borssele, augustus 2015
- Ontwerpkavelbesluit II windenergiegebied Borssele, augustus 2015

De Commissie heeft kennis genomen van 21 zienswijzen en adviezen, die zij tot en met 23 september 2015 van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Zij heeft deze, voor zover relevant voor m.e.r., in haar advies verwerkt.

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Kavelbesluiten I en II offshore windenergie windparken Borssele



Commissie voor de
milieueffectrapportage

Arthur van Schendelstraat 800 Utrecht

T 030 - 234 76 66

F 030 - 233 12 95

E mer@eia.nl

W www.commissiemer.nl

